

Ioan Aurel-Pop: „Comunitatea română din Italia este în prezent doar o noțiune”

„Comunitatea română din Italia este în acest moment doar o noțiune. Ea nu există decât la nivelul conștiinței colective italiene și este percepută, în general, negativ. Românii din Italia de astăzi sunt foarte numeroși, foarte eterogeni și foarte răsfirați, fără să aibă conștiința unei comunități”. Astfel se prezintă realitatea românilor din Italia în viziunea istoricului Ioan-Aurel Pop, director al Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția între anii 2003-2007. Interviuul pe care îl propunem abordează și alte aspecte de interes: receptarea istoriografiei și a culturii române în Italia, ecoul celor două publicații ale Institutului de la Veneția - „Annuario”

și „Quaderni” - în mediile culturale și științifice italiene.

Cum vedeți prezența și evoluția socio-culturală a comunității românești din Italia?

Comunitatea română din Italia este în acest moment doar o noțiune. Ea nu există decât la nivelul conștiinței colective italiene și este percepută, în general, cum spuneam, negativ. Românii din Italia de astăzi sunt foarte numeroși, foarte eterogeni și foarte răsfirați, fără să aibă conștiința unei comunități.

Sunt, natural, unii intelectuali de mare valoare, veniți mulți înainte de 1989, ca refugiați politici, producători de valori spirituale. Cei mai mulți dintre aceștia au rămas doar o amintire! Mă gândesc la Dinu Adameșteanu, Emil Ghilezan, Aloisiu Tăutu, Elena Cernei și câți alții. Sunt apoi cei veniți masiv după 1989, în valuri succesive, la muncă, fără mari preocupări și nevoi culturale. Totuși, unii dintre aceștia s-au constituit în comunități, și-au creat parohii ortodoxe, greco-catolice, neoprotestante, se văd la ceremonii religioase, la sărbători. Și mai puțini dintre ei și-au format asociații culturale, unele de prestigiu, la Roma, Milano, Torino, Udine, Verona, Trieste. Organizează manifestări românești, festivaluri, concerte, expoziții, conferințe, inclusiv cu sprijinul unor intelectuali italieni inimoși. Între ei trebuie să-i pomenesc pe Cesare Alzati, Lorenzo Renzi, Bruno Mazzoni, Francesco Guida, Lauro Grassi, Antonello Biagini, Ervino Curtis. Din păcate, n-o mai pot numi decât ca pe o amintire pioasă pe Teresa Ferro, profesoară de română la Udine, președintă a Asociației culturale italo-române „Alba-Iulia Nord-Est”, mare animatoare a vieții culturale românești din Peninsulă. Și mai sunt, în fine, acei români care vin în Italia să trăiască în chip de paraziți, să fure ori să comită alte fapte reprobabile și antisociale. Aceștia nu au nimic comun cu noțiunea de cultură, dimpotrivă, neagă și hulesc cultura, distrug tot ceea ce construiesc compatrioții lor, institutele românești, asociațiile culturale menționate, parohiile, personalitățile. Din cauza lor, românii și România sunt percepuți de cea mai mare parte a opiniei publice italiene, în bloc, drept răufăcători, incapabili de a produce valori culturale, ceea ce este trist și descurajant. Eu continuu însă să cred că aceasta este o fază temporară, prin care au trecut și italienii când erau emigranți, și care va face loc unei etape așezate, în care românii să devină cunoscuți în Italia prin latinitatea lor, prin doine, prin Brâncuși și Enescu, prin savanții lor, prin Blaga și Nichita Stănescu...

Care este opinia unui intelectual român despre felul în care presa italiană reflectă realitatea românilor în Italia?

Presa este și în Italia dornică de senzațional, de inedit și chiar de scandal, ca peste tot. Dar ea are și alte defecte, tipice popoarelor meridionale, mai ales celor de sorginte latină. Italienii ne plasează geografic, cum se știe, în Balcani, iar acest fapt nu ar fi prea grav dacă ar rămâne o simplă eroare de formă, inocentă, făcută din ignoranță. Dar Balcanii au și la ei conotații peiorative, epitetul *balcanic* însemnând „nesigur”, „instabil”, „conflictual”, „bizantin-oriental”, „neserios”, „subdezvoltat” etc. Or, românii, deși au multe afinități cu lumea balcanică, ca popor de frontieră, au și o componentă central-europeană și occidentală puternică, mereu neglijată ori trecută sub tăcere.

Cum ați caracteriza receptarea actuală a culturii române în Italia?

Cultura română este receptată, din câte mi-am dat seama, normal, adesea cu un anumit interes, chiar exotic la unii. Lumea este curioasă să afle mai multe și despre români, de la semnificația numelui lor până la creațiile reprezentative. Din păcate, în anii din urmă, au apărut cel puțin două limitări drastice, în măsură să împiedice în chip serios această receptare. Prima limitare provine din „faima” de oameni certați cu legea, pe care și-au câștigat-o destui compatrioți de-ai noștri și care este extinsă asupra tuturor românilor. A doua este ceva mai profundă și constă din promovarea unor programe nepotrivite, de interes strict elitist, de respirație foarte restrânsă. Pe de o parte, se apelează la unii artiști de cel mai mare prestigiu, invitați să se prezinte în fața unui public nepregătit, cu instruire mediocră, iar pe de alta, se fac „experimente” cu soluții artistice insolite, avangardiste, „post-moderne”, tratate de masa italiană cu ironie și chiar dispreț. Cu alte cuvinte, există o mare desincronizare între emitentul de semnale culturale și receptor. Nu trebuie să uităm că marea

masă a publicului, potențial receptor de cultură, are un nivel de pregătire relativ scăzut și că nu știe despre România lucruri elementare, așa cum nu este în stare să simtă diferența între o limbă slavă și una romanică. Cu alte cuvinte, cred că mai mare folos aduce o conferință simplă despre România, prezentată eventual în power point, în fața unor elevi de liceu sau a unor „studenți de vârstă a treia”, fără prea mari cheltuieli, decât un sofisticat concert cu cea mai bună trupă de jazz din România, în fața unui public care așteaptă ceva tradițional românesc, ceva reprezentativ pentru specificul nostru. E altceva să aducem o trupă de jazz de la noi la un festival de jazz din Italia!

Cum considerați că este receptată istoriografia românească în Italia?

Aș spune, cu oarecare orgoliu de breaslă, că istoria românilor este receptată ceva mai intens și că scrisul istoric românesc este tot mai cunoscut. Aceasta pentru că publicul-țintă este mult mai restrâns și este format, în general, din specialiști. Programele „Tempus”, „Socrates” și altele au adus în Italia sute de conferențieri români care au vorbit în zeci de universități, cluburi culturale, în fața unor asociații, fundații etc. E valabilă și reciprocă: italienii veniți în România s-au interesat intens și de trecut și de scrisul nostru despre trecut. În plus, în ultimii ani s-au tradus în italiană importante lucrări de istorie românească, în general bine primite. Ca urmare a acestor interferențe, au și apărut în ultimii ani, în Italia, lucrări de istorie despre România, scrise de autori italieni de prestigiu ca Cesare Alzati, Francesco Guida sau Antonello Biagini, ca să pomenesc doar trei profesori universitari, primul de la Universitatea Catolică „Sacro Cuore” din Milano, următorul de la Roma Tre, iar al treilea de la Universitatea „La Sapienza”, tot din Roma.

Care ar fi, în acest sens, aspectele care suscită cel mai pregnant interesul istoricilor italieni?

Istoricii italieni cercetează toate marile teme ale trecutului nostru, dar mai ales aspectele contemporane: epoca interbelică, mișcările de extremă dreaptă, antisemitismul, minoritățile, ascensiunea comunismului, perioada lui Ceaușescu, raporturile româno-ungare. Firește, există interes și pentru evul mediu și antichitate. De exemplu, recent, un autor italian de la Ferrara și unul român de la Cluj au publicat o carte foarte bine scrisă despre Dacia Romană. Un tânăr italian a susținut în 2006, la Universitatea din Pisa, o foarte bună teză de doctorat despre Transilvania medievală. Se lucrează mult în cotutelă, în colaborări pe baza unor acorduri bi- sau multilaterale.

Referindu-ne, în continuare, la cele două publicații ale Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția, „Annuario” și „Quaderni”, v-aș întreba care este ecoul acestora în mediile culturale și științifice italiene?

Publicațiile pe care le-ați menționat dumneavoastră – ambele de înaltă erudiție – au intrat deja, se poate spune, în conștiința publică de specialitate din Italia. Trebuie precizat de la început că oferta în acest domeniu este foarte largă în Italia și concurența este acerbă. Erudiția individuală s-a afirmat în Peninsula încă din secolul al XVI-lea, de la 1600 încolo s-a trecut la erudiția colectivă, iar apoi eforturile în acest sens au mers mereu în sens ascendent până astăzi. La Roma, Veneția, Florența sau Milano sunt academii și institute străine de mare vechime și tradiție – unele create în secolul al XIX-lea – ale căror periodice au intrat demult în circuitul științific. La Veneția, de exemplu, Institutul Elenic de Studii Bizantine și Postbizantine scoate un anuar intitulat „Thesaurismata”, în care au scris erudiți de mare valoare. Periodicele noastre au început să apară doar din 1999, dar și-au dobândit deja un anumit renume. Materialele, având conținut istoric, arheologic, literar, filologic sau de istoria artei, apar în italiană sau în alte limbi de largă circulație internațională, iar revistele sunt trimise la cele mai importante biblioteci din Peninsula și din Europa. Rostul principal al acestor periodice este de a face cunoscute cercetările bursierilor statului român din Italia – mai ales ale bursierilor „Nicolae Iorga”, găzduiți de Institutul din Veneția – dar și ale altor specialiști interesați de studii românești, central și sud-est europene, de relațiile româno-italiene de-a lungul timpului și așa mai departe.

În „Quaderni della Casa Romena di Venezia” se publică articolele și studiile prezentate în cadrul unor colocvii și congrese științifice organizate de IRCCU, între care cel mai important este cel intitulat *Veneția și Levantul între secolele XIII-XVIII*, intrat deja în tradiție.

Firește, nivelul acestor publicații trebuie menținut mereu foarte ridicat, iar popularizarea lor se cuvine făcută mereu, cu tenacitate și insistență. De câțiva ani, Academia Română din București a preluat prin prestigioasa sa editură sarcina editării Anuarului venețian, ceea ce este categoric o garanție a calității și seriozității.

Interviu realizat de Afrodita Carmen Cionchin